

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל, פרשת שקלים,
מבה"ח אדר-שני, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

א. הפסוק "ויקהל משה גו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" — קאי בפשטות על ציווי עשיית המשכן, אלא ש"הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת" (כדרשת רז"ל²), כיון שהשבת היא למעלה מהמשכן, אבל עיקר הענין ד"ויקהל משה" הי' בשביל ציווי עשיית המשכן.

ועפ"ז יובן הטעם שהוצרך להיות "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" — דכיון שהמשכן הוא ענין כללי, שהרי ע"י "ועשו לי משכן" נעשה "ושכנתי בתוכם"³, "בתוך כל אחד ואחד מישראל"⁴, לכן הוצרכו כל ישראל להיות נוכחים בשעת הציווי על עשיית המשכן.

ב. עפ"ז יש לבאר ג"כ מ"ש רש"י שהענין ד"ויקהל משה" הי' "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר", שאז אמר לו הקב"ה "סלחתי כדברך"⁵ — כיון שהענין ד"ויקהל משה" מתייחס לציווי עשיית המשכן (כנ"ל), ועשיית המשכן קשורה עם הענין ד"סלחתי כדברך", הסליחה על חטא העגל שהיתה ביוהכ"פ:

המענה "סלחתי כדברך" הי' על בקשתו של משה רבינו מהקב"ה "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על-פני האדמה"⁶, דהיינו שתהי' בישראל השראת אלקות בבחי' הפלאה ("ונפלינו").

דהנה, יש בחי' האלקות המתלבשת בטבע, שאותה משיגים גם חכמי אומות-העולם ע"י ההתבוננות בעולמות, שהתבוננות זו מביאה (ומכרכת) את ההכרה במציאות אלקות המהווה אותם, ובכללות הרי זה בחי' ממלא כל עלמין, האור המתלבש בעולמות, שמטעם זה אפשר להכריח מציאותו ממצאות העולמות;

אבל "ונפלינו גו'" פירושו — שבישראל יומשך בחי' האלקות

(1) ריש פרשתנו.
 (2) מכילתא ופרש"י עה"פ.
 (3) תרומה כה, ח.
 (4) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.
 ועוד.
 (5) לשון הכתוב — שלח יד, כ. וראה
 פרש"י תשא לג, יא. ועוד.
 (6) תשא לג, טז.

המופלא מבחי' ממלא, והמופלא גם מבחי' סובב, שהו"ע המשכת העצמות ממשי.

ובקשה זו נתמלאה בשעת עשיית המשכן, שעליו אמר הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שפירוש "ושכנתי" הוא שאני בעצמי הוא השוכן, עצמותו ומהותו, כי ע"י הקמת המשכן נעשית דירה לו ית' בתחתונים, שענין הדירה הוא לעצמותו ומהותו, כמשל דירת האדם, שעצם ומהות האדם דר בהדירה, וגם כמו שהוא ערום בלי לבושים, ועד"ז בענין הדירה למעלה⁷.

אמנם, כדי שענין זה יבוא לידי פועל — הוצרכו להמתין עד למחרת יוהכ"פ, שבו אמר הקב"ה "סלחתי כדברך":

עד יוהכ"פ — גם לאחר שנסתיימו ארבעים יום השניים, וכבר מחל להם הקב"ה על החטא — לא היתה זו אלא מחילה בלבד, אבל עדיין לא הי' הריצוי דהקב"ה לבני ישראל כמו קודם החטא.

ורק לאחר ארבעים יום האחרונים, כשנפעל ענין הריצוי, שישאל נעשו מרוצים להקב"ה כמו קודם החטא, ועוד יותר מקודם החטא, שהי' ענין התשובה הוא "כפליים לתושי"⁸,

ונוסף לזה היתה אז גם המעלה דאתערותא דלתתא — כדיוקן הלשון "סלחתי כדברך", "בשביל מה שאמרת"⁹, וכידוע¹⁰ שאתערותא דלעילא הבאה ע"י אתערותא דלתתא היא למעלה מאתערותא דלעילא הבאה מצד עצמה (וזהו המעלה דיוהכ"פ על חודש ניסן),

הנה רק אז היתה יכולה להיות עשיית המשכן — "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", המשכת העצמות.

ג. וכשם שבענין הזמן הוצרכה להיות עשיית המשכן למחרת יוהכ"פ דוקא — כן הוא בענין נפשות ישראל, שעשיית המשכן הוצרכה להיות בכחו של משה דוקא, שזהו"ע "ויקהל משה":

ובהקדמה — שתוכן הענין ד"ויקהל גו' את כל עדת בני ישראל" הוא אסיפת והקהלת ("צונויפקלייבן") כל כוחות הנפש והעלאתם למעלה, וענין זה — ביטול והעלאת הנבראים — הוא כלי להענין ד"ושכנתי בתוכם".

(7) ראה ד"ה כי תשא דש"פ ויקהל, מבה"ח
 אדר"ש תשי"א פ"ד (תו"מ ח"ב ע' 262 ואילך).
 וש"נ.
 (8) ראה תו"מ סה"מ שבט ע' שח. וש"נ.
 (9) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.
 (10) פרש"י עה"פ שלח שם.
 (11) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך.
 שה"ש כד, א ואילך. ובכ"מ.

אמנם, ידוע שהביטול שבנבראים מצד עצמם אינו ביטול אמיתי, ולכן זקוקים הם לבירור שני¹². ובירור זה נעשה ע"י משה דוקא, שעליו נאמר¹³ "ונחנו מה", דהיינו שעמד בתנועה של ביטול אמיתי, הביטול דבחי' מ"ה¹⁴, ולכן פעל גם בכל בני את ענין ההקלה והביטול בבחי' מ"ה.

וזהו "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם הקהלתם של בני, שבני מצד עצמם מתקהלים לעשיית המשכן — אינה מספקת, אלא הקהלתם צריכה להיות ע"י משה דוקא.

ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאה מלמטה למעלה, לפעול בישראל ביטול אמיתי (כנ"ל) — הנה גם המשכת השכינה מלמעלה למטה היתה בכחו של משה דוקא, כיון שמשה הוא "שושבינא דמלכא"¹⁵, שהוא הממשיך המשכת העצמות למטה.

ד. אמנם, מבלי הבט על גודל מעלת המשכן, שבו נתקיים הענין ד"ושכנתי בתוכם" — הרי ענין השבת הוא למעלה עוד יותר מענין המשכן (כנ"ל ס"א).

וביאור הענין — ע"ד שמצינו בנוגע להזמן דלעתיד לבוא, שאף שכללותו הוא גילוי העצמות, מ"מ בזה גופא יש ב' מדריגות בכללות¹⁶: (א) הזמן שבו "אין להם מנוחה .. שנאמר¹⁷ ילכו מחיל אל חיל"¹⁸, (ב) "יום שכולו שבת ומנוחה"¹⁹, שזהו"ע נעלה הרבה יותר, ולכן אין שייך בזה עליות כו'.

ועד"ז הוא החילוק בין ענין המשכן לענין השבת: במשכן ישנו סדר של העלאה מלמטה למעלה — תחלה חצר אוהל מועד, אח"כ אוהל מועד, עד שמגיעים לקדש-הקדשים; משא"כ שבת היא בבחי' מנוחה.

וזהו "ויקהל משה גו'", שכולל ב' ענינים אלו: בכללותו — ענינו הוא הציווי על עשיית המשכן, "ושכנתי בתוכם"; אבל בזה גופא נכללת גם הנקודה היותר פנימית — "שבת ומנוחה".

ה. והנה, דובר כמ"פ²⁰ שענין החורבן הי' רק בביהמ"ק הגשמי,

16 ראה המשך תרס"ו ע' יב ואילך. ועוד.

17 תהלים פד, ח.

18 ברכות ומו"ק בסופן.

19 תמיד בסופה.

20 ראה גם תר"מ חכ"א ע' 82. ע' 108

הערה 103. ועוד.

12 ראה תו"א וישב כח, ב. ובכ"מ.

13 בשלח טז, ז-ח.

14 ראה תו"א שמות מט, ג. סה"מ תרנ"ד

ע' קצה. ועוד.

15 זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ,

א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב.

אבל ביהמ"ק הרוחני שנמצא בכאו"א מישראל, עם פרטי עבודות המשכן ברוחניות — ישנם בשלימות גם עתה.

וזהו שאמרו רז"ל²¹ "תפלות כנגד תמידין תקנום" — דלכאורה, הרי הקרבת קרבנות צריכה להיות בביהמ"ק דוקא [שכן, כל זמן ש"לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה"²² היו יכולים להקריב גם בבמות, אבל מאז ש"באתם גו' אל המנוחה ואל הנחלה" נאסרה ההקרבה בבמות עולמית²³, גם בזמן הגלות], וא"כ, איך יכולה להיות עבודת התפלה שהיא כנגד הקרבנות? — אלא שתחלה צריך האדם לבנות את ביהמ"ק הרוחני שבו, ובבית-מקדש זה יכול הוא להקריב קרבנות, שהו"ע עבודת התפלה. וכשם שבבנין המשכן בגשמיות הוצרכה להיות ההקדמה ד"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" — כן הוא בנוגע לבנין ביהמ"ק הרוחני (לצורך עבודת התפלה שכנגד הקרבנות, שצ"ל בביהמ"ק הרוחני, כנ"ל), שבהקדמה לזה צריכה להיות העבודה ד"ויקהל גו' את כל עדת בני ישראל".

ו. והענין בזה:

לכל לראש — על האדם להקהיל ולאסוף ("צונויפקלייבן") את כל כחותיו לענין התפלה.²⁴

עבודת התפלה צריכה להיות לא רק בדיבור בלבד, ואילו המחשבה תהי' עסוקה בענינים זרים מהתפלה, או שבכח המעשה שלו יעשה ענינים אחרים — היפך פס"ד השו"ע²⁵ שבשעת התפלה וברכת המזון אסור לעסוק בכח המעשה בענינים אחרים, אלא כל לבושי המחשבה דיבור ומעשה שלו צריכים להיות מלובשים בתפלה.

ולא די בכך שהלבושים דמחשבה דיבור ומעשה יהיו עסוקים בתפלה, אלא נוסף לזה עליו להקהיל את כל כחות נפשו — "כל עדת בני ישראל" — גם הכחות הפנימיים דהבנה והשגה, שגם הם יהיו שקועים בתפלה, והיינו, ע"י ההתבוננות כו'.

אמנם, כל זה הוא ענין ההקהלה שהאדם פועל בכחותיו מצד עצמו, וע"פ האמור לעיל, אין זה מספיק עדיין, אלא צריך להיות גם הענין ד"ויקהל משה".

24) ראה פי' מהרז"ו לב"ר פפ"ד, א.
וראה גם שיחת י"ט כסלו שנה זו סכ"ט
(תו"מ חכ"ד ע' 277). וש"נ.
25) ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סצ"ו.
סקפ"ג סי"ב (סי"ד).

21) ברכות כו, א"ב.
22) פ' ראה יב, ט.
23) ראה מגילה יו"ד, א. ספרי פ' ראה
שם, ח. אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך במה
ע' שמ ואילך. וש"נ.

וענינו ברוחניות — שלא די בכך שהאדם מקהיל ואוסף את כחותיו ועושה מהם מקדש כפי השגתו, אלא צריך להיות גם ענין הביטול למדריגה שלמעלה מהשגתו, וכמודגש בכך שהתחלת עבודת היום היא באמירת "מודה אני לפניך", שהו"ע האמונה שיש בכאו"א מישראל בירושה מהאבות, ובהתאם לכך צריכה להיות ההתמסרות לענין שלמעלה מהשגה, שמקבלים מהאבות ומרבותינו שבכל דור ודור.

וע"י ההקדמה ד"ויקהל משה גו" — אזי יכול הוא לבנות את המשכן ולהקריב בו קרבנות, שהו"ע התפלה (כנ"ל).

וכשם שבמשכן הגשמי ישנם כמה מדריגות, ועד שבאים אל הנקודה היותר פנימית, שזוהי בחי' "שבת ומנוחה" שלמעלה מחילוקי מדריגות (כנ"ל ס"ד) — כן הוא בתפלה, שיש בה כו"כ עליות, ועד שמגיעים לתפלת שמונה-עשרה, שהיא דוגמת הענין ד"שבת ומנוחה", להיותה בתכלית הביטול (שלכן אומרים קודם התחלת שמו"ע "אד' שפתי תפתח גו"²⁶, כי האדם מצ"ע עומד בתכלית הביטול, כך, שלא הוא המדבר, אלא "אד' שפתי תפתח"²⁷).

ז. וזוהי הנקודה התיכונה של פרשיות השבוע דחודש זה, החל מפרשת תרומה — שכולן עוסקות בענין עשיית המשכן, שמשכן זה ישנו בכאו"א מישראל, והקמתו היא ע"י הענין ד"ויקהל משה גו", ועל ידו פועלים את הענין ד"ושכנתי בתוכם".

וכיון שתפלות הם כנגד קרבנות, הרי כשם שבקרבנות נאמר²⁸ "ריח ניחוח", ש"ריח" הו"ע ההעלאה מלמטה למעלה, שע"ז נעשה הענין ד"ניחוח", המשכה מלמעלה למטה²⁹, "נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני" (כלשון הספרי³⁰) — כן הוא גם ע"י ענין הקרבנות ברוחניות, שע"ז נעשה "ניחוח", המשכה מלמעלה למטה בכל הענינים הרוחניים, וע"ז גם בגשמיות, כמ"ש³¹ "אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם גו'", וכל הברכות האמורות בפרשה.

* * *

ח. על הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" איתא בזהר³²:

26) תהלים נא, יז. 29) ראה לקו"ת פינחס עו, א. עז, א.
27) ראה ד"ה אדנ' שפתי תפתח די"א ובכ"מ. 30) עה"פ.
28) פינחס כח, ח. ועוד. 31) ר"פ בחוקותי.
32) ח"ב קצו, ב.

"אלין גוברין, דכניש לון ואפריש לון לחודייהו". והיינו שמדייק מלשון "עדת בני ישראל", בני ישראל ולא בנות ישראל.

ומבאר בזה האור החיים הקדוש³³: "ומן הסתם לא יכחיש שלא נודמנו הנשים לשמוע דבר ה', ובפרט להביא נדבת המשכן³⁴, וכן הוא אומר³⁵ ויבואו האנשים על הנשים, אלא יכוון לומר כי הקהיל האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן".

והטעם שהוצרכו להיות האנשים בפ"ע והנשים בפ"ע — לא כהטועים שא' מהם הוא פחות במדריגה, אלא כדי למנוע נסיונות כו'.

ט. ההוראה מענין זה:

ישנם אלו שרצונם להראות "קונצן", ומכניסים עצמם בנסיונות, בטענה שכאשר אין להם נסיונות אין כל "קונצן" בכך שהנהגתם היא כדבעי... ולכן — טוענים הם — יש צורך ללכת למקומות כו', ואעפ"כ להימנע מענינים שאינם כדבעי, ואזי יהי' זה "קונצן"...

— כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם³⁶ אודות מי שטוען: וכי "קונצן" הוא לשבת בבית-המדרש? צריכים ללכת ברחוב, ושם להתנהג כדבעי! וממשיך — וכי קונצן הוא ללכת ברחוב בלבד? יש ללכת לתיאטראות כו', ושם להתאפק מלנהוג שלא כראוי, ובכך יראה את "גבורתו" — "איזהו גיבור הכובש את יצרו"³⁷! וגם בכך אינו מסתפק, אלא הולך למקומות האסורים משום צניעות כו'; וגם בכך לא די לו, אלא רצונו לנהוג כדברי הגמרא³⁸ בנוגע לענין התשובה, שצ"ל "באותה אשה באותו פרק כו'..."

והמענה לזה — שאין זקוקים ל"קונצן" שלהם!

כאו"א מישראל מבקש מהקב"ה "ואל תביאנו לידי נסיון"³⁹, ועאכו"כ שאסור לאדם להביא עצמו לידי נסיון! וכפי שמצינו אפילו בדוד המלך ש"הביא עצמו לידי נסיון ונכשל"⁴⁰, ובוודאי שאין תובעים ממנו שיהי' גדול מדוד המלך... די לו אם יהי' מדריגה אחת למטה מדוד המלך!...

וזוהי ההוראה מפרשתנו:

כשהי' צורך להקהיל את ישראל למטרת בנין המשכן, "ושכנתו

(37) אבות רפ"ד.

(38) יומא פו, ב.

(39) נוסח ברכות השחר (מברכות ס, ב).

(40) סנהדרין קז, רע"א.

(33) ריש פרשתנו.

(34) נזכר גם שהמשכן הי' תיקון על חטא

העגל, ואינו ברור (המו"ק).

(35) פרשתנו לה, כב.

(36) ראה גם תו"מ ח"ב ס"ע 192 ואילך.

בתוכם", שזוהי מטרה היותר נעלית, תכלית הכוונה של כל ההשתלשלות, ונוסף לזה היתה ההקהלה ע"י משה רבינו, וזמן ההקהלה הי' למחרת יוה"כ"פ, שבו דומין בניי למלאכים כו' 41 — הנה לאחרי כל זה, הוצרכו להבטיח שלא להקהיל אנשים ונשים יחד⁴².

ומכאן הוראה לכל הזמנים: כאשר מתאספים יחד, לאיזו מטרה שתהי', ולו הקדושה ביותר — אסור להביא עצמם לידי נסיונות, ודוקא ע"י הנהגה זו אפשר לגשת לקיום הענין ד'ושכנתי בתוכם".

* * *

י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ויקהל משה גו'.

* * *

יא. בנוגע להחדשים אדר ראשון ואדר שני — ישנם כמה דעות⁴³: דעה א' — שהעיקר הוא חודש אדר ראשון; דעה ב' — שהעיקר הוא חודש אדר שני; ודעה ג' — שכל החמישים ותשעה או ששים⁴⁴ יום חשובים כחודש אחד⁴⁵.

אמנם, בשבת מברכים ישנם ב' המעלות של שני החדשים — שהרי שבת מברכים כולל את כל ימי החודש אדר שני, ואילו הוא עצמו הוא בחודש אדר ראשון. וכמו יום א' דר"ח אדר שני, שהוא גם יום שלשים באדר ראשון⁴⁶.

ולאמיתו של דבר, הרי ימים אלו (שבת מברכים ויום א' דר"ח אדר שני) הם למעלה משני החדשים, כידוע⁴⁷ שדבר המחבר שני ענינים הרי הוא למעלה משניהם, שלכן יש בכחו לחברם.

וכיון שענינו של חודש אדר הוא "החודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום-טוב"⁴⁸, נמצא, שבשבת מברכים אדר שני וכוים א' דר"ח אדר שני, ישנו ענין זה בתוקף יותר.

(41) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ט. סתר"ט ס"ט. וש"נ.
 (42) ראה גם מכתב כ"ה אייר שנה זו (אג"ק חי"ח ע' שצד), ובהנסמן בהערות שם.
 (43) ראה תו"מ ח"ב ס"ע 237. וש"נ. וראה גם לעיל ס"ע 70. מכתב ז"ך שבט שנה זו (אג"ק ש"ע קצו).
 (44) ראה סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 378 הערה 24.
 (45) ראה ר"ן, רא"ש (ועוד) לנדרים סג, ריש ע"ב.
 (46) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.
 (47) ראה תניא אגה"ק סי"ב. ובכ"מ.
 (48) אסתר ט, כב.